

TÍÐARGREIN

Grindalógin er gjørd á skeivum grundarlagi og má tí endurskoðast

Henrik Weihe Joensen

ráðgevi í trygdar-, verju- og tilbúgvingarmálum og fyrrverandi tilbúgvingarstjóri í Føroyum

1. Inngangur

Danska verjan av yvirvaldið og landøki yvir Føroyum viðførir, at avbjóðingar av trygdar-, verju- og tilbúgvingarligum slag - eitt nú við Sea Shepherd - ikki verða settar í talu av politiska myndugleikanum sum eitt trygdarpolitiskt mál. Tað viðførir, at skipanin av trygdar- og tilbúgvingarviðurskiftum, herímillum lóggávusmiði á økinum, verður skeiklað. Henda skeikling ger seg millum annað galdandi í sambandi við ger av nýggju grindalógin.

Av tí at grindalógin hevur beinleiðis tilvísing til Canadiska djórarverndarfelagsskapin Sea Shepherd, at steðga virkseminum hjá hesum felagsskapið í Føroyum, kann grindalógin eisini vera nevnd "Lex Sea Shepherd" ella "Sea Shepherd-lógin".

1.1 Greiðsluevnisøki – yvirvald og landøki

Í einari greining um Sea Shepherd felagsskapin, og tann týðning ein tilíkur felagsskapur hevur sum eitt trygdar- og verjupolitiskt mál, sum undirritaði skrivaði fyrr í ár, og sum kann lesast á leinkjuni her <http://www.tiljar.fo/greinar/blog4.php> vísti eg á, at tað kann vera ein avbjóðandi uppgáva, at gera lóggávu í Føroyum í einum trygdar- og verjupolitiskum málið, sum er danskt málsøki, tí tá førka vit okkum inn á hugtøkini yvirvald (suverenitet) og landøki (territorium), og harvið kjarnuni í politiska valdinum hjá Danmark yvir Føroyum. Tað er í trygdar- og verjupolitikkinum, at Danmark hevdar og útinnir sín rætt til yvirvald og landøki í ríkisfelagsskapinum við Føroyum og Grønlandi.

Í nevndu greining mælti eg til,

at gera neyðugar broytingar og dagføringar í føroysku grindareglugerðini umframt í donsku útlendinga- og rættargangslóg-unum, sum eru settar í gildi í Føroyum. Men hetta bleiv ikki gjørt. Ístaðin bleiv ein heilt nýggj grindalóg – løgtingslóg nr. 56 um grind og annan smáhval - sett í gildi í Føroyum tann 19. mai í ár. Lógin er gjørd við støði í løgtingssamtýkt frá í fjør heyst, har Løgtingið heitti á Landsstýrið um skjótast møguligt, at gera neyðugar lógarbroytingar soleiðis, at skipast kann ein verulig tilbúgving, og átøk fremjast, sum kunnu fyrbyrgja, at umboð fyri felagsskapir og útgerð, ið hava til endamáls at fremja ólóglig virksemi ella hótta lóglig rættindi í Føroyum, kunnu koma til landið ella kunnu útinna fyrireiðingur til tilíkt virksemi í Føroyum.

1.2 Ásetingar í grindalógin hoya heima í rættargangslógin

Síðani omanfyri nevnda samtýkt bleiv gjørd í løgtinginum, og áðrenn grindalógin bleiv sett í gildi, spurdi landsstýrið seg fyri hjá donsku stjórnini, um broytingar kundu gerast í omanfyri nevndu donsku lógum, sum eru galdandi í Føroyum. Hetta ynskti danska stjórnin ikki. Tí er nú ein nýggj grindalóg gjørd, sum er eitt skilagott tiltak í mun til tær ásetingar í lógin, sum snúgva seg um skilhald og skipan av viðurskiftunum í sambandi við grindarakstur og grindaráp.

Hinvegin hevði tað verið skilabetri, at sett §§ 10-11 í grindalógin, sum heimilar politinum at afturhalda persónum og lutum, í rættargangslógina heldur enn í grindalógina, tí tað er rættargangslógin, sum skipar og heimilar virksemi hjá politinum í Føroyum. Á tann hátt kundu §§ 10 og 11 fevnt um aðrar avbjóðingar av trygdar-, verju- og tilbúgvingarligum slag enn tær líknandi Sea Shepherd, sum politiið í samstarvi við aðrar myndugleikar eisini skal taka sær av fyri at halda lóg og landaskil í Føroyum.

Tær nevndu §§ 10-11 snúgva seg um inntriv mótvegis persónum og lutum, sum víðka heimildirnar hjá politinum munandi millum annað við móguleikanum, at afturhalda persónar í upp til 12 tímar í einum fyrbyrgjandi høpi, oguttan at

afturhaldið av persóninum, sum ikki er ein formlig handtøka, kann leggjast fram fyri ein dómara til stóðutakan. Hesar báðar ásetingar eru tiknar úr donsku politilógin, sum ikki er sett í gildi í Føroyum.

Sum tað sæst niðanfyri í hesari greining, so hevur lógartænastan á Løgmansskrivstovuni eisini viðmerkingar til júst hesar báðar ásetingar í sambandi við ger av grindalógin, har lógartænastan setir spurnartekin við, um Løgtingið hevur lógræði at seta reglur í løgtingslóg, sum gevur politinum slíkar víðkaðar heimildir, sum er ásett í §§ 10-11, eftirsum politiið er danskur myndugleiki.

Harumframt hevur grindalógin eina óhepna orðing í § 3, sum ásetir fráboðanarskyldu í sambandi við grindaboð. Tað er bert í heilt fáum førum, serliga sambært revsilógin, at borgarar hava fráboðanarskyldu, og tað er í sambandi við, at fólk herímillum børn og týðandi samfelagsvirðir eru í vanda. Tí kundi § 3 verið øðrvísi orða fyri at sleppa undan, at ásetingin verður í stríð við ásetingar í bæði grundlóg og evropeiska mannarættindinasáttmálanum viðvíkjandi talufrælsi. Við øðrum orðum - líka so væl sum borgarin hevur frælsi til at tala, hevur borgarin eisini frælsi til at tala, hevur borgarin eisini frælsi til at tala.

2. Lógartænastan á Løgmansskrivstovuni setir spurnartekin við §§ 10-11 í grindalógin

Ásetingarnar í grindalógin, serliga §§ 10-11, eru gjørdar við støði í umfatandi viðmerkingum frá Fútinum, sum varðar av politinum í Føroyum. Í sínum viðmerkingum hevur Fútin tikið støði í donsku politilógin, sum skipar virksemi hjá politinum, og sum bleiv sett í gildi í Danmark í 2004, eftir at ein vælmannað politikommisión í tíðarskeiðnum 1998-2001 gjørdi álit um nýggja politilóg og umskipan av politioðkjunum í Danmark. Politilógin er ikki sett í gildi í Føroyum, og her er tað tí sum nevnt omanfyri framvegis danska rættargangslógin, sum er sett í gildi í Føroyum, og sum skipar virksemi hjá politinum.

Í almennu viðmerkingunum til grindalógina, kunnar eigarin av grindalógin, sum er Fiskimálaráðið, eisini um, at tað er

danski myndugleikin Fútin og ákæruvaldið hjá honum, ið eru komin við viðfevndum skrivligum viðmerkingum og uppskotum til, hvussu serliga ásetingarnar um inntrivsheimildir (§§ 10-11) og revsing (§ 13) kunnu orðast, og hvørji atlit hetta botnar í. Sambært Fiskimálaráðnum, so eru viðmerkingarnar frá Fútinum at kalla tiknar til eftirtektar í heilum líki og hjálagdar lógaruppskotinum. Fútin og hansara ákæruvald standa sostatt sum høvuðssmiðir handan §§ 10, 11 og 13 í grindalógin.

At tað kann vera ein ivasom manngongd, at lata ein danskan myndugleika Fútinum smíða reglur um sítt eigna virksemi í einari føroyskari grindalóg, har politiið fær sera víðar heimildir í mun til inntriv mótvegis persónum og lutum, eru eisini viðurskifti, ið almennu viðmerkingarnar til uppskot til grindalóg, s. 6, viðgerð. Í viðmerkingunum stendur skrivað millum annað soljóðandi:

”Í løgligu eftirkanningini frá lógartænastuni (mín viðm. Lógartænastan hoyrir bygnaðarlaga til Løgmansskrivstovuna) er spurningartekin sett við, um Løgtingið hevur lógræði at seta reglur í løgtingslóg, sum gevur lógregluni slíkar víðkaðar heimildir, sum ásett í §§ 10-11 (mín viðm. §§ 5 og 9 í donsku politilógin um ”opretholdelse af orden og sikkerhed og opløb”), eftirsum lógreglan er danskur myndugleiki. Í roynd og veru eru Fútin og ákæruvaldið í Føroyum høvuðssmiðir handan uppskotini at víðka heimildirnar hjá lógregluni sambært §§ 10-11. Uppskotið er gjørt við teirra royndum at halda lóg og landaskil í sambandi við grind og tær royndir, tey hava gjørt sær í sambandi við rættarsókn í mál um brot á grindalóggávuna”.

Í sínum svarið til settu spurnartekini frá lógartænastuni, skrivar Fiskimálaráðið í somu viðmerkingum m.a. soljóðandi:

”Fiskimálaráðið skilir væl spurningin frá lógartænastuni, men metir seg ikki føran fyri at taka dagar ímillum, hvørt tað stats- og ríkisrættarlaga liggur innan fyri ellauttan fyri lógræðið hjá Løgtinginum at áseta reglur í føroyskari serlóg, sum eisini fevna um úttannan av myndugleika hjá einum donskum myndugleika í Føroyum. Hinvegin er tað ikki

óvanligt at áseta reglur um eftirlit og handhevan í føroyskari serlóggávu, har heimildirnar hjá lógregluni eisini eru ásettar. Ført kann verða fram, at tær heimildir tá rúmast innan fyri verandi heimildir, sum longu eru ásettar í eitt nú rættargangslógin, meðan hetta uppskotið røkkur víðari í mun til afturhald av persónum,uttan formliga handtøku og lógarbundið lóghald av lutum. Hinvegin kann eisini verða ført fram, at í einari serlóg er tað bara Løgtingið, sum kann samtýkja, hvørt herdar reglur skulu ásetast um afturhald av persónum og lóghald leggjast á lutir, og um Fútin og lógreglan meta, at tey ikki hava nøktandi lógargrundarlag at virka eftir, so má embætið heita á danskar myndugleikar um at fáa formligu viðurskiftini skipaði. Samanumtikið verður hildið, at hóast lógreglan sum etat er dansk, so útinnir lógreglan og ákæruvaldið sín myndugleika í Føroyum sambært ríkislóggávu eins væl og serlóggávu”.

2.1 Avmarkaði og einsíðis hoyringssvør til herdar inntrivs- og revsiheimildir hjá politinum

At lóggávusmiði í sambandi við grindalógina er skeiklað orsaka av, at Sea Shepherd málið ikki verður sett í talu og allýst sum eitt trygdar- og verjumál av ábyrgdarhavandi myndugleikum, sæst eisini aftur í teimum hoyrings-svarum til lógina, sum eru endurgivin í almennu viðmerkingunum, s. 7-8, í uppskotinum til grindalóg. Hoyringspartarnir eru fimm í tali – teir fyra eru við til at gera lógina, ávíkavist sýslumenninir og Fútin, sum er høvuðssmiður handan herðingina í §§ 10, 11 og 13, umframt ein djóralækni og ein lívfrøðingur.

Tann fimti hoyringsparturin er ein advokatur, sum í fjør var verji hjá Sea Shepherd fólkinum, tá hesi vóru í Føroya rætti ákærd og dømd bótur fyri brot á grindareglugerðina. Tað er undrunarvert, at útinnandi valdið Fiskimálaráðið biður um hoyrings-svar frá einstøkum advokati, sum í fjør var settur av dómsvaldinum til at verja Sea Shepherd fólkin. Hetta er at blanda útinnandi og dømandi valdið saman í sambandi við lóggávusmiði. Endamálið við at